НА ПАСІЦІ

Пасіка в Степана була велика. З зим вийшло півтори сотні роїв. Погода увесь час стояла ясн; сонячна. Коли-не-коли проходили теплі росяні дощі, квіт росли буйно, і тому бджола за весняну пору мала добри взяток. В кінці травня бджоли почали роїтись. В один ден вилітало роїв по два — по три, і Степан ледве устигав ловит їх і збирати до вуликів.

Увесь день його кремезна й висока, злегка зігнута постат; з широкими плечима ходила по пасіці й сіра полиняна чумар ка, яку він скидав тільки у свято, тремтіла кінцями пі; в повітрі. Червоне обличчя його з сивуватою бородою світи лось м'якою усмішкою, а хитруваті добро-веселі очі з гостри ми чоловічками заклопотано дивились за вуликами.

Пасіка стояла на крутому спускові. Навколо рядком про стяглися берести, кілька високих дубків і гіллясті широкі липи. А посеред пасіки стояли низенькі, чепурно підмазані жовтою глиною яблуні, й груші, та тоненькі стовбури слив.

Бджоли увесь час заклопотано, з радісним гудінням літали по пасіці. В одному місці голосно виділявся цілий урочистий концерт, мовби хтось справляв весілля. Густа численна юрба маленьких рудих плямок широким клубком вилітала з очка вулика й піднімалась вгору.

А Степан уже бачив і знав, що вилітав рій, і тільки слідкував за тим, де він сяде. Бджоли довго крутились по садку, а потім сідали на гілці. Далеко вони не летіли, бо матка була слабка, ледача й не любила надолужати себе.

— Софійко! Софійко! — кричав Степан.

— Га-а!—десь обзивався молодий жіночий голос.

— Неси рійницю! Роя будемо збирати.

Софійка хутко бігла, й чути тільки було, як. важко гупала земля під її ногами. Чорні блискучі очі її заливались гострим веселим вогнем, а молоде обличчя гаряче пашіло.

— Он дивись, де сів? А ти, сучий син, як далеко забився, на самісінький верх! Бачиш? — говорив Степан, показуючи на гілку густої груші, де була помітна темна густа маса. Але Софія проймалась радістю спорту й скоріш почувала, ніж бачила, де знаходиться рій.

— Чи то ж ти дістанеш її? На самісінький тобі вершок — видно, бідова, сука!

— Я зараз полізу,— спокійно відповідала Софія.

її молоде здорове тіло цупко хваталось за гілля, і повні засмалені ноги міцно й ловко упирались в дерево.

Рій піднімав ще більший шум, коли Софія починала ворушити його.

— Так, так його! Матку бачиш,— увесь час підохочував Степан і дивився вгору.— Шукай вище. Мабуть, там вона.

— Ой-ой-ой! — кричала Софія.

— Що, вкусила?

— Вкусила, та й болісно!

Степан сміявся, й хитруваті очі його весело ховались в м'яких зморшках.

— А т-ти, суки! Так, кажеш, болісно... Ну нічого — вона-то здохне, а ти, мабуть, якось виживеш. Не вмреш же, Софійко, га?

Але Софія, забувши про біль, знайшла матку й радісно кричала:

— Ось, ось вона! Ось, ось!

— Дивись за нею, слідкуй. Я зараз! — хвилювався Степан і раптом біг за рійницею. Діставши рійницю, він піднімав її на високій жердці, і матка, почувши мед, перелітала туди, а клубок бджіл стурбовано кружляв коло рійниці.

Софія незабаром злазила з дерева й прикладала холодного ключа до вкушеного місця, а очі її дивилися весело, переможно.

В пасіці стояв невеликий плетений з потемнілим очеретяним дахом курінь, якого звали звичайно катрагою. На ніч Степан зоставався в ній спати. Було прилагоджено кілька дощок, зверху лежала плетена матка з рогозу, і спати під сукняним кобеняком було й м'яко, й тепло. Та ніхто й не мішав.

Стомлені за денну пору бджоли вели якусь тиху таємну нараду між собою, і тільки було чутно ніжне заспокійливе гудіння. З лісу буйними соками линули співи птаства, і в густій вечірній темряві лунко відбивались в ярках напроти. А потім стихли і співи. Загудів жук, покрутився якусь пору коло катраги й незабаром зник. Тільки небо було м'яке, оксамитово-темне, і бліді вогники зір сумно пробивались крізь дірочки даху. М'який холод літньої ночі широкими струмками пробирався в катрагу, потроху згасали останні думки, і все зливалось в одній смузі тихого солодкого сну.

На світанку спадали роси, обережно сідаючи на трави й листя дерев, і свіжий ранковий холод міцнішав. Зморене тіло за кілька годин сну

встигло спочити, і вухо Степана несвідомо ловило зовнішні звуки. Але наколо стояла ще легка темрява.

Раптом в одному місці залементували бджоли, й гудіння їхнє ставало все більш і більш стурбованим.

Степан підвівся. "Мо, лисиця забралась або собака, чого доброго". Рябко спав коло хати. Він тривожно загарчав, почувши шум на пасіці, але зразу ж і змовк, не бажаючи проганяти теплих, цікавих снів. Степан устав з ліжка і почав прислухатись. Чути було якесь шамотіння й легкі чоловічі кроки. Бджоли підняли страшений лемент, зашамотіли кущі, і по пасіці пішло тривожне голосне гудіння.

Степан раптом вискочив і побіг, обережно пригинаючись. Почув, як щось гупнуло, певне, перелізаючи через канаву, і побіг туди.

Було видно на лисім шпилі дві темні постаті. Одна з них несла на плечах зав'язаного знизу вулика, друга ж слідкувала, чи ніхто не запримітив їх. Але, обдивившись навкруги, обоє, обережно ступаючи, пішли далі.

Щось зле й шалене підхопило Степана, й серце тривожно забилось. Він легко перескочив канаву й через хвилину був коло чоловіка.

— Стой, хлопці! — тривожно крикнув він і міцно схопив одного за руку.— Ви куди?

Один з хлопців, що був вільний, хутко обернувся, й лице йому раптом перекривилось в злякано-хижий вираз. Одну хвилю він завагався, рвонувся то в один бік, то в другий і нарешті подався в кущі.

— А-а, сукин сину, тікаєш? Постой, я... я тобі дам! Ти що то несеш? — присікався він до другого.

Поява Степана була така несподівана, що обличчя у парубка раптом перекривилось. Здивовані очі дивилися широкими й жахливими чоловічками, що нічого не розуміють, і він непомітно упустив вулика. Але потім пробігло щось звіряче, хитре й жорстоке, і парубок схопив Степана за груди.

Одну хвилю вони борюкались, не осиливши один одного, але злість Степанові була така велика і таке неймовірне напруження піднімалось по всій його істоті, що він раптом міцно схопив злодія й хутко повалив на землю.

—' А, так ти ще биться? Украв вулика й хотів ще й попобить мене!? Ах ти, сукин сину!

Степан хутко вирвався з рук парубка, який ще хотів придержати його за ноги, і потім почав знову бити. Його тяжкі каблуки великих чобіт жорстоко й уперто місили плазуюче тіло, і було в цьому щось страшне, й зле, і в ту ж дору й приємне. Вставала всередині тяжка хвиля, підступала до самого горла, і Степан з насолодою, смакуючи, топтав знову каблуками.

— А-а, сукин ти сину! — розлютовано кричав він, і його велетенська широка постать була схожа на страшного звіра, до клює свою здобич.

— На шматки, стерво, розірву!.. Приб'ю, як собаку, і гамузу від тебе не зостанеться!.. Ти куди заліз, кажи мені?..

Постать мовчала.

— Признайся, кажу тобі,— приставав знову Степан,— бо вб'ю на місці... Признавайся мені.

Але потроху лютий настрій спадав. Разом з тим, як він бив парубка, повільно виходила з нього тихим потоком та гнітюча хвиля, що давила його під самим горлом, і на душі ставало легко й спокійно.

— Ти мені скажеш чи ні? — лагідно звернувся Степан.

Постать увесь час лежала, припавши до землі й намагаючись закрити обличчя руками, лише було чутно, як важко дихала. Але при останніх словах вона встала й, зловивши момент, коли Степан перестав бити, обхватила його ноги і хрипло, жалісним голосом почала благати:

— Пустіть, дядечку! Не буду, їй-богу, не буду!! Пустіть, дядечку!

— Ти чого заліз на пасіку?

— А бить не будете?

— Ну, кажи, чого.

— Дядечку, їй-богу, я ненарочне! Меду захотілось. Ніколи в світі й разу не наївся його... То хотілось хоч раз... Думав, хоч раз покуштую. Що вам вулик один? Така здоровенна пасіка. Думав, що хлопців немає, дядько спить, то воно й нічого!..— шморгаючи носом, говорила постать далі.

— А-а, так ти думав, що я не почую. Мої сини пішли на війну, зоставивши мене старого на хазяйстві. А ти, ледацюго, хотів красти моє добро? — і Степан почав знову сердито наступати.

— Дядечку, не бийте! Ради Бога, не бийте!

— Там люди, може, на смерть пішли, а я тут старий... А ти красти. Ти чого не йдеш на війну? Га? Чого не йдеш, кажи мені ? — кричав Степан, і його сіра чумарка тремтіла в повітрі.

— Через три дні, дядечку, й мені йти! Поженуть,— безнадійно махнувши рукою, казав парубок,— хіба помилують? Уже й призвали! їй же богу, через три дні!

Степан помітив жовте сухорляве обличчя Івана Пилипівки.

То був якийсь недоладний бідний парубок із Тиківкй. В господарстві йому не щастило, та й господарство те, як трухлявий хлів, за короткий час розлізлось.

— ...Захотілось хоч раз поласувати медом... Бог зна, що буде, мо вб'ють... То й не доведеться на віку покуштувати меду...

— Так тобі меду захотілось? Чому ж ти не прийшов та не попрохав, коли тобі треба було?

— Боявся, дядьку! Кажуть, у вас трудно нащот цього! Мо', думаю, дядько не дадуть, то й не доведеться!.. А то вже, як сам, то наверное...

— Ах ти, сукин ти сину, сукин ти сину. Ворюка ти, падлєц. Хіба ж можна... Так тобі меду, кажеш. А красти не будеш більш? — запитав Степан.

— їй-богу, не буду, ніколи в світі не буду!

— Брешеш, стерво! Присягайся мені тут, землю цілуй!

— З хрестом чи ні? — весело запитав Іван.

— З хрестом, з хрестом!

Іван став на коліна, повільно провів хреста на траві, потім перехрестився на схід і поважно поцілував землю — один, другий і третій раз.

— Так тобі меду, кажеш? Ну, добре, ходімо! — і Степан повів його до комори. Це було цілком вже несподівано для Івана. Він ішов, боязко і здивовано оглядався навколо, і побите обличчя світилося покірно-лагідною усміншою.

На сході ясно-рожевими тонами розпливалась широка смуга.

На луках вставали густими ковтунами тумани, і нічна темрява непомітно ховалась у кущі.

В коморі пахло медом, і дві приблудні бджоли жалібно скаржились, десь забившись у куточку.

— Ну, добре! Йди сюди, Іване!

Іван покірно підійшов, ніяково усміхаючись.

— Бери! — Степан одрізав великий, повно налитий шматок стільника. Очі Іванові дивились з якоюсь божевільною жадобою й тряслися руки.

В хаті вже прокинулися, і стара Домаха йшла доїти корів.

— Стара! — звернувся до неї Степан.— Принеси хліба—^ медом чоловіка треба пошанувати!

Але Домаха подивилась і стала клопотатись.

— Отаке! Якого хліба? Кому неси? Хто воно й що воно, Бог його знає! А він хліба. Нащо? Годуєш!..

— Ну-ну! Кажу тобі, неси! Не твоє діло!

Домаха пішла й через кілька хвилин принесла м'яку паху-чу паляницю.

Хитрі зеленкуваті очі Івана дивились радісно й здивовано. Обличчя його, сухе й жовте, з великим ластовинням, придуркувато усміхалось. До однієї щоки прилипли дві плями брудної трави, і ці плями увесь час кумедно рухались, наче комусь завзято підморгували.

— Так добрий мед, Іване, чи ні? — насмішкувато запитав Степан.

— Добрий, дядьку! Спасибі вам! Оце наїмся так, що й у окопах буду згадувати про вас!

І він з голодною жадобою поспішався голосно, смачно жувати — тільки сльози стояли на очах.

А Степан сміявся добродушно, веселими, хитруватими очима.

— Ну, це, козаче, будеш знати, який мед у Степана. Він який час помовчав.

— Так, так... Так коли ти одходиш?

— У неділю, в цю. Прямо на город поженуть.

— А як же з хазяйством?

— Та яке в мене хазяйство. Одна кобильчина, так я її вчора продав... А то все заб'ю, хай гниє. На чорта воно мені? І так було толку!..

— А я оце, брате, теж... — наче не слухаючи його, почав Степан.— Нікому, брате, робить. Синів забрали, а тепер роби як знаєш... Надходять ось жнива, треба косить, возить, як його робить, і голови не прикладу! —жалівся Степан.

А Іван слухав і дивувався... Недавня подія, здавалось, забута зовсім. Страшний гонорливий хуторянин, якого раз у раз так боявся Іван, був тепер близький, як рідний батько або товариш. Йому здавалось, що в цей мент вони обидва рівні, однаковісінькі — і лихо в них однакове, обом рідне й зрозуміле.

Іван їв, поки втомився. А потім попрохав води і довго дякував за мед. Степан провів його під гору і дивився услід Йому. І довго було помітно, як по зелених квітчастих луках іде якась сіра, сухорлява постать.

Ішов Іван, як п'яний, злегка тиняючись зігнутою, покірною постаттю...

і 1111 1917 р.